DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

21. juni 2007 *

I de forenede sager C-231/06 — C-233/06,

angående anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Cour du travail, Bruxelles (Belgien), ved afgørelser af 10. maj 2006, indgået til Domstolen den 22. maj 2006, i sagerne:

Office national des pensions

mod

Emilienne Jonkman (sag C-231/06),

Hélène Vercheval (sag C-232/06)

og

Noëlle Permesaen (sag C-233/06)

mod

Office national des pensions,

* Processprog: fransk.

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann, og dommerne R. Schintgen, A. Borg Barthet, M. Ilešič (refererende dommer) og E. Levits,

generaladvokat: J. Kokott
justitssekretær: fuldmægtig C. Strömholm,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 1. marts 2007,

efter at der er afgivet indlæg af:

— E. Jonkman, H. Vercheval og N. Permesaen ved avocat J. Heynderickx

— Office national des pensions ved avocats R. Dupont og M. Willemet

— den italienske regering ved I.M. Braguglia, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato W. Ferrante

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved G. Rozet og M. van Beek, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 29. marts 2007,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring (EFT 1979 L 6, s. 24).

2 Anmodningerne er blevet indgivet i forbindelse med sager mellem E. Jonkman, H. Vercheval og N. Permesaen og Office national des pensions (herefter »ONP«).

Tvisten i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

3 E. Jonkman, H. Vercheval og N. Permesaen indgav efter at have arbejdet som stewardesser ved SABENA SA, société anonyme belge de navigation aérienne, ansøgning om alderspension i deres egenskab af den civile luftfarts flyvende personel. De indgav ansøgningerne i løbet af henholdsvis 1992, 1995 og 1996 med henblik på at gøre deres pensionsrettigheder gældende fra henholdsvis den 1. marts 1993, den 1. juli 1996 og den 1. februar 1997.

4 ONP tildelte stewardesserne pension. E. Jonkman, H. Vercheval og N. Permesaen påklagede imidlertid ONP's afgørelser til Tribunal du travail, Bruxelles, for

E. Jonkmans vedkommende og til Tribunal du travail, Nivelles, for H. Verchevals og N. Permesaens vedkommende, idet de gjorde gældende, at beregningen af deres pensioner var baseret på diskriminerende bestemmelser, og at de burde modtage en pension, der var beregnet i henhold til samme regler som dem, der var gældende for det mandlige kabinepersonale.

5 Nærmere bestemt fremgik det af en sammenligning af de berørtes pensionsberegninger, at den løn, som ONP havde taget hensyn til, for perioden fra den 1. januar 1964 til den 31. december 1980 var væsentligt mindre for stewardesserne end for stewarderne på trods af, at deres grundløn var den samme.

6 Dette skyldtes en forskellig behandling af stewardesserne på den ene side og det øvrige kabinepersonale på den anden side i løbet af ovennævnte periode. Ved kongelig anordning af 10. januar 1964 om fastlæggelse af de bidrag, der skal finansiere den lovbestemte ordning for alders- og efterladtepension for den civile luftfarts flyvende personel, samt de nærmere betingelser for udbetalingen heraf (*Moniteur belge* af 17.1.1964, s. 464), der trådte i kraft den 1. januar 1964, blev der således indført en særordning for alderspension til den civile luftfarts flyvende personel, som stewardesserne imidlertid ikke var omfattet af. Stewardesserne var fortsat underlagt den almindelige alderspensionsordning for arbejdstagere, der var kendetegnet ved, at den i forhold til opkrævningen af bidrag og beregningen af pensionen tog hensyn til en forholdsmæssigt mindre del af vederlaget end den, der tjente som beregningsgrundlag under særordningen for den civile luftfarts flyvende personel.

7 Begrundelsen for at udelukke stewardesser fra denne særlige alderspensionsordnings anvendelsesområde var, at de på daværende tidspunkt ikke havde mulighed for at fortsætte deres karriere som flyvende personel ud over det fyldte 40. år. De kunne derfor ikke tilbagelægge et fuldstændigt pensionsopsparingsforløb. Af disse grunde besluttede Kongeriget Belgien, at stewardesserne ikke skulle være omfattet af den indførte særordning.

8 Problematikken i forbindelse med ansættelsesforløbet ved Sabena SA og stewardessernes pensionsordning har været genstand for flere tvister ved de belgiske domstole, hvoraf nogle er blevet afgjort på grundlag af en dom afsagt af Domstolen i anledning af en præjudiciel forelæggelse (dom af 25.5.1971, sag 80/70, Defrenne, Sml. 1971, s. 109, org.ref.: Rec. s. 445, af 8.4.1976, sag 43/75, Defrenne, Sml. s. 455, og af 15.6.1978, sag 149/77, Defrenne, Sml. s. 1365). Ved kongelig anordning af 27. juni 1980 om ændring af kongelig anordning af 3. november 1969 om særregler vedrørende ret til pension for den civile luftfarts flyvende personel og særlige bestemmelser for anvendelsen af kongelig anordning nr. 50 af 24. oktober 1967 om alders- og efterladtepension til arbejdstagere (*Moniteur belge* af 23.8.1980, s. 9700), der trådte i kraft den 1. januar 1981, blev stewardesserne endelig omfattet af særordningen for den civile luftfarts flyvende personel. Efterfølgende indførte den belgiske lovgiver ved kongelig anordning af 28. marts 1984, der havde samme titel som den foregående (*Moniteur belge* af 3.4.1984, s. 4100), en udligningsordning for stewardesserne for så vidt angik perioden fra den 1. januar 1964 til den 31. december 1980. Da denne kongelige anordning blev ophævet af Belgiens Conseil d'Etat ved dom af 7. september 1987, blev der den 25. juni 1997 vedtaget en ny kongelig anordning, der ligeledes havde den samme titel (*Moniteur belge* af 31.7.1997, s. 19635, herefter »kongelig anordning af 25. juni 1997«), med henblik på at afhjælpe den forskellige behandling mellem stewardesser og stewarder i løbet af perioden fra den 1. januar 1964 til den 31. december 1980.

9 I medfør af kongelig anordning af 25. juni 1997 har stewardesser, der har udøvet denne beskæftigelse i perioden fra den 1. januar 1964 til den 31. december 1980, fremover ret til en alderspension, der beregnes i henhold til de samme bestemmelser som dem, der er gældende for stewarder, på betingelse af, at de i form af et engangsbeløb indbetaler udligningsbidrag med tillæg af renter på 10% p.a. Disse udligningsbidrag udgøres i det væsentlige af forskellen mellem de bidrag, der er indbetalt af stewardesserne i løbet af perioden fra den 1. januar 1964 til den 31. december 1980, og de højere bidrag, der er indbetalt af stewarderne i løbet af samme periode.

10 E. Jonkman, H. Vercheval og N. Permesaen er af den opfattelse, at den udligningsordning, der er indført ved kongelig anordning af 25. juni 1997, ikke gør det muligt at fjerne enhver forskelsbehandling mellem stewardesserne og stewarderne.

11 Ved dom af 17. november 1997 og af 9. januar 1998 afsagt af henholdsvis Tribunal du travail, Bruxelles, og Tribunal du travail, Nivelles, blev der givet medhold i E. Jonkmans og H. Verchevals søgsmål med den begrundelse, at metoden til beregning af deres pensioner var diskriminerende.

12 For så vidt angik N. Permesaens søgsmål tog Tribunal du travail, Nivelles, ved dom af 26. december 2003 ONP's argumenter delvist til følge. Tribunal du travail fastslog, at det ikke udgjorde forskelsbehandling at gøre tildelingen af en pension, der var identisk med de mandlige arbejdstageres, betinget af indbetaling af de bidrag, der skulle være indbetalt, hvis den kvindelige arbejdstager havde været omfattet af denne ordning hele hendes beskæftigelsesperiode. Tribunal du travail fandt derimod, at den årlige forrentning på 10% var diskriminerende.

13 ONP ankede dommen af 17. november 1997 og af 9. januar 1998 til Cour du travail, Bruxelles. N. Permesaens ankede dommen af 26. december 2003 til samme retsinstans.

14 Cour du travail, Bruxelles, fandt, at de praktiske aspekter i forbindelse med den udligningsordning, der blev indført ved kongelig anordning af 25. juni 1997, kan være diskriminerende. Retten påpegede i denne henseende, at engangsbetalingen af et meget stort beløb er en ikke uvæsentlig hindring for en pensionist. Cour du travail henviste ligeledes til det skattemæssige aspekt ved denne tilslutning med tilbagevirkende gyldighed, idet bidragene på daværende tidspunkt var fradragsberettigede for stewarderne, hvilket ikke er tilfældet for stewardesserne. Endelig påpegede retten, at den rentesats, der er pålagt, er højere end den lovbestemte rentesats for morarenter samt bankrenten.

15 Cour du travail, Bruxelles, var af den opfattelse, at afgørelsen af tvisterne i hovedsagerne afhang af fortolkningen af direktiv 79/7. Retten har derfor besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal direktiv 79/7 fortolkes således, at det tillader en medlemsstat at vedtage retsforskrifter, som tilsigter at give en kategori af personer af et bestemt køn, der tidligere har været udsat for forskelsbehandling, mulighed for at drage fordel af en pensionsordning, som finder anvendelse på en kategori af personer af det andet køn, idet førstnævnte kategori af personer med tilbagevirkende gyldighed betaler bidrag (en enkelt betaling af et meget stort beløb), som i henhold til den i denne stat gældende lovgivning er fastsat for den sidstnævnte kategori af personer?

Hvis dette spørgsmål besvares bekræftende, skal direktiv 79/7 da fortolkes således, at en medlemsstat er forpligtet til at tilpasse den lovgivning, der er i strid med denne bestemmelse, så snart en dom fra De Europæiske Fællesskabers Domstol har fastslået, at denne lovkonflikt foreligger, eller i det mindste inden for den forældelsesfrist, som finder anvendelse på opkrævning af bidrag, som udspringer af vedtagelsen af disse retsforskrifter?

2) Skal direktiv 79/7 fortolkes således, at det tillader en medlemsstat at vedtage retsforskrifter, som tilsigter at give en kategori af personer af et bestemt køn, der tidligere har været udsat for forskelsbehandling, mulighed for at drage fordel af en pensionsordning, som finder anvendelse på en kategori af personer af det andet køn, idet førstnævnte kategori af personer betaler væsentlige morarenter, som i henhold til den i denne stat gældende lovgivning er fastsat for den sidstnævnte kategori af personer?

Hvis dette spørgsmål besvares bekræftende, skal direktiv 79/7 da fortolkes således, at en medlemsstat er forpligtet til at tilpasse den lovgivning, der er i strid med denne bestemmelse, så snart en dom fra De Europæiske Fællesskabers Domstol har fastslået, at denne lovkonflikt foreligger, eller i det mindste inden for den forældelsesfrist, som finder anvendelse på morarenter, som udspringer af vedtagelsen af disse retsforskrifter?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Indledende bemærkninger

16 Det skal indledningsvis bemærkes, at det er ubestridt af parterne i hovedsagen, at den oprindelige udelukkelse af stewardesserne fra anvendelsesområdet for den særlige pensionsordning for den civile luftfarts flyvende personel var diskriminerende.

17 Det skal ligeledes indledningsvis bemærkes, at artikel 141, stk. 1 og 2, EF vedrørende princippet om lige løn til mænd og kvinder ikke finder anvendelse i det foreliggende tilfælde, eftersom denne artikel kun finder anvendelse på erhvervstilknyttede pensionsordninger og ikke på lovbestemte pensionsordninger (dommen af 25.5.1971, Defrenne, præmis 10-13, dom af 6.10.1993, sag C-109/91, Ten Oever, Sml. I, s. 4879, præmis 9, og af 21.7.2005, sag C-207/04, Vergani, Sml. I, s. 7453, præmis 22 og 23).

18 Det er derfor med rette, at den forelæggende ret har stillet spørgsmålene vedrørende direktiv 79/7, der finder anvendelse på lovbestemte ordninger på området for social sikring, herunder lovbestemte pensionsordninger (dom af 1.7.1993, sag C-154/92, van Cant, Sml. I, s. 3811, præmis 10 og 11).

19 I direktivets artikel 4, stk. 1, forbydes »forskelsbehandling [...] på grundlag af køn [...], især for så vidt angår [...] anvendelsesområdet for ordningerne samt betingelserne for adgang til disse [...], bidragspligt og beregning af bidrag [og] beregningen af ydelserne«. Denne bestemmelse kan påberåbes af borgerne for de nationale domstole med henblik på, at disse undlader at anvende en national bestemmelse, som ikke er i overensstemmelse med artiklen (dom af 13.12.1989, sag C-102/88, Ruzius-Wilbrink, Sml. s. 4311, præmis 19, og af 27.10.1993, sag C-337/91, van Gemert-Derks, Sml. I, s. 5435, præmis 31).

Kravet om indbetaling af udligningsbidrag

20 Med den første del af spørgsmålene ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 79/7 er til hinder for, at en medlemsstat, såfremt den vedtager retsforskrifter, som tilsigter at give personer af et bestemt køn, der tidligere har været udsat for forskelsbehandling, mulighed for at være omfattet af den pensionsordning, som finder anvendelse på personer af det andet køn, gør en sådan tilslutning til ordningen afhængig af, at der i form af et engangsbeløb og med tillæg af renter på 10% p.a. indbetales udligningsbidrag, som udgøres af forskellen mellem de bidrag, der er indbetalt af de personer, som tidligere har været udsat for forskelsbehandling, i løbet af den periode, under hvilken forskelsbehandlingen fandt sted, og de højere bidrag, der er indbetalt af den anden kategori af personer i løbet af samme periode.

21 Det fremgår af de indlæg, der er afgivet for Domstolen, at parterne i hovedsagen, Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber og den italienske regering alle er af den opfattelse, at den hovedbetingelse, som stewardesserne i medfør af kongelig anordning af 25. juni 1997 skal opfylde, for at deres erhvervsmæssige aktivitet i perioden fra den 1. januar 1964 til den 31. december 1980 bliver taget i betragtning på samme måde som stewardernes erhvervsmæssige aktivitet, dvs. indbetalingen af et beløb, der repræsenterer forskellen mellem de bidrag, stewardesserne indbetalte i løbet af den pågældende periode, og de højere bidrag, der blev indbetalt af stewarderne i løbet af samme periode, ikke i sig selv er diskriminerende.

22 Dette synspunkt er korrekt. Som Domstolen allerede har fastslået i forbindelse med tvister vedrørende erhvervstilknyttede pensionsordninger, indebærer den omstændighed, at en arbejdstager kan stille krav om at blive omfattet af en sådan ordning med tilbagevirkende kraft, ikke, at arbejdstageren kan undgå at betale bidrag til ordningen for det tidsrum, der er tale om (dom af 28.9.1994, sag C-128/93, Fisscher, Sml. I, s. 4583, præmis 37, af 24.10.1996, sag C-435/93, Dietz, Sml. I, s. 5223, præmis 34, og af 16.5.2000, sag C-78/98, Preston m.fl., Sml. I, s. 3201, præmis 39).

23 Såfremt arbejdstageren har været udsat for en forskelsbehandling, skal ligebehandling således tilvejebringes på en måde, der sætter den arbejdstager, som har været udsat for forskelsbehandling, i samme situation som arbejdstagerne af det andet køn. En arbejdstager, der har været udsat for forskelsbehandling, kan følgelig ikke kræve en behandling, herunder rent økonomisk, som er bedre end den, han ville have fået, hvis han efter en korrekt retsanvendelse havde været omfattet af pensionsordningen (Fisscher-dommen, præmis 35 og 36, og dommen i sagen Preston m.fl., præmis 38).

24 Det skal konstateres, at denne retspraksis finder analog anvendelse på tilfælde, hvor en arbejdstager er omfattet af en lovbestemt pensionsordning. Det følger heraf, at en medlemsstat, såfremt den vedtager retsforskrifter, som tilsigter at give personer af et bestemt køn, der tidligere har været udsat for forskelsbehandling, mulighed for at være omfattet af den pensionsordning, som finder anvendelse på personer af det andet køn, kan vælge at tilvejebringe ligebehandling ved at kræve, at der indbetales et beløb, der repræsenterer forskellen mellem de bidrag, som er indbetalt af de personer, som tidligere har været udsat for forskelsbehandling, i løbet af den periode, under hvilken forskelsbehandlingen fandt sted, og de højere bidrag, der er indbetalt af den anden kategori af personer i løbet af samme periode. Den omstændighed, at der for denne sidstnævnte kategori af personer i mellemtiden er indtrådt forældelse for søgsmål med påstand om betaling af deres bidrag, kan ikke være til hinder for en udligningsordning som den, der er beskrevet ovenfor, dog — som anført af generaladvokaten i punkt 70 i forslaget til afgørelse — på betingelse af, at der fastsættes en lignende forældelsesfrist for de nye medlemmer af ordningen.

25 For at forhindre enhver omvendt forskelsbehandling kan udligningsbidragene desuden tillægges renter med henblik på at udligne inflationen. Som generaladvokaten har anført i punkt 38 i forslaget til afgørelse og med det forbehold, der er nævnt i forslagets punkt 39, sikrer et sådant tillæg af renter, at de bidrag, der indbetales af de nye medlemmer, reelt ikke er mindre end dem, der er indbetalt af de arbejdstagere, som har været omfattet af pensionsordningen siden dens indførelse.

26 Af de grunde, der er anført af generaladvokaten i punkt 64 og 65 i forslaget til afgørelse, gælder ovenstående bemærkninger kun den situation, hvor udligningen af pensionsrettigheder har virkning fra den dato, fra hvilken pension kan udbetales. En udligning, som tilbydes personer, som allerede er pensioneret, og som kræver, at der

indbetales et beløb, der svarer til forskellen mellem de bidrag, som er indbetalt af disse personer i løbet af den periode, hvor de blev forskelsbehandlet, og de højere bidrag, der er indbetalt af den anden kategori af personer i løbet af samme periode, kan således kun bringe den ulige behandling til ophør, hvis den fører til samme beregning af pensionsrettighederne for hele den periode, hvor hver af de berørte personkategorier oppebærer pension.

27 Det følger af ovenstående, at direktiv 79/7 ikke er til hinder for, at en medlemsstat, såfremt den vedtager retsforskrifter, som tilsigter at give personer af et bestemt køn, som tidligere har været udsat for forskelsbehandling, mulighed for i hele den periode, hvor de oppebærer pension, at være omfattet af den pensionsordning, som finder anvendelse på personer af det andet køn, gør en sådan tilslutning til ordningen afhængig af, at der indbetales udligningsbidrag, som udgøres af forskellen mellem de bidrag, som er indbetalt af de personer, som tidligere har været udsat for forskelsbehandling, i løbet af den periode, under hvilken forskelsbehandlingen fandt sted, og de højere bidrag, der er indbetalt af den anden kategori af personer i løbet af samme periode, med tillæg af renter, der udligner inflationen.

De nærmere regler for indbetaling af udligningsbidrag

28 For så vidt som den forelæggende ret ønsker oplyst, om medlemsstaten kan kræve, at indbetalingen af udligningsbidragene skal foretages som en enkelt betaling, og at den skal tillægges renter på 10% p.a., skal det bemærkes, at enhver foranstaltning, der træffes af en medlemsstat for at overholde fællesskabsnormerne, såsom princippet om ligebehandling af mænd og kvinder, skal være effektiv (jf. i denne retning Fisscher-dommen, præmis 31, dommen i sagen Preston m.fl., præmis 40-42, dom af 20.3.2003, sag C-187/00, Kutz-Bauer, Sml. I, s. 2741, præmis 57, og af 4.7.2006, sag C-212/04, Adeneler m.fl., Sml. I, s. 6057, præmis 95). Følgelig påhvilede det den belgiske lovgiver, da denne vedtog kongelig anordning af 25. juni 1997 for at sætte stewardesserne i samme situation som stewarderne, at fastlægge de nærmere betingelser for udligning på en sådan måde, at den ikke er praktisk umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig.

29 Det fremgår imidlertid af de indlæg, der er afgivet for Domstolen, at henset til den lange varighed af perioden med forskelsbehandling, der strakte sig fra den 1. januar 1964 til den 31. december 1980, og til de mange år, der forløb mellem denne periodes afslutning og vedtagelsen af kongelig anordning af 25. juni 1997, hvorved der blev indført en udligning (1981-1997), udgør udligningsbidragene et særligt højt beløb. Som generaladvokaten har anført i punkt 49 i forslaget til afgørelse, vil beløbet endda kunne overstige den årlige pension til de personer, som tilbydes udligning. Som E. Jonkman, H. Vercheval og N. Permesaen har understreget uden at være blevet modsagt på dette punkt af ONP, kan engangsbetalingen af et sådant beløb vise sig at være umulig eller forudsætte, at der optages et lån ved et finansinstitut, som så for sin del vil kræve betaling af renter.

30 Det fremgår i øvrigt af kongelig anordning af 25. juni 1997, at der i undtagelsestilfælde, som ikke finder anvendelse i det foreliggende tilfælde, indrømmes mulighed for at indbetale udligningsbidragene afdragsvis i form af indbetaling af årlige rater.

31 Henset til de omstændigheder, der er redegjort for ovenfor, må det lægges til grund, at den forpligtelse, der pålægges de berørte, til at betale udligningsbidragene i form af et engangsbeløb har haft den virkning at gøre udligningen af stewardessernes pensionsrettigheder uforholdsmæssigt vanskelig.

32 Med hensyn til rentesatsen på 10% p.a. har parterne i hovedsagerne, Kommissionen og den italienske regering alle erklæret eller medgivet, at denne sats er bemærkelsesværdig høj. Adspurgt herom under retsmødet kunne ONP ikke redegøre nærmere for grunden til, at der i kongelig anordning af 25. juni 1997 var fastsat en rentesats, der oversteg inflationsraten.

33 Det er under alle omstændigheder ubestridt, at fastsættelsen af en rentesats, der overstiger, hvad der er nødvendigt for at udligne inflationen, medfører, at de bidrag,

der indbetales af de nye medlemmer, reelt er højere end dem, der er indbetalt af de arbejdstagere, som har været omfattet af pensionsordningen siden dens indførelse. Langt fra at sætte stewardesserne i samme situation som stewarderne bidrager denne rentesats følgelig til, at den ulige behandling af stewardesserne fortsætter.

34 Det tilkommer imidlertid den forelæggende ret, som er den eneste, der har et fuldstændigt kendskab til national ret, at afgøre, i hvilket omfang rentesatsen på 10% p.a. i kongelig anordning af 25. juni 1997 kan anses for udtryk for en procentdel, der tilsigter at udligne inflationen.

35 Det fremgår af samtlige disse bemærkninger, at direktiv 79/7 er til hinder for, at en medlemsstat, såfremt den vedtager retsforskrifter, som tilsigter at give personer af et bestemt køn, som tidligere har været udsat for forskelsbehandling, mulighed for at være omfattet af den pensionsordning, som finder anvendelse på personer af det andet køn, kræver, at indbetalingen af udligningsbidragene tillægges flere renter end dem, der tilsigter at udligne inflationen. Direktivet er ligeledes til hinder for, at det kræves, at denne indbetaling skal foretages i form af et engangsbeløb, når denne betingelse gør den omhandlede udligning praktisk umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig. Dette er navnlig tilfældet, når det beløb, der skal indbetales, overstiger den berørtes årlige pension.

En medlemsstats forpligtelser i henhold til en dom afsagt i anledning af en præjudiciel forelæggelse

36 Med den anden del af spørgsmålene, sammenholdt med de faktiske omstændigheder i tvisterne i hovedsagerne, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en medlemsstat er forpligtet til at tilpasse sin lovgivning efter en dom afsagt af Domstolen i anledning af en præjudiciel forelæggelse, hvoraf følger, at denne lovgivning er uforenelig med fællesskabsretten.

37 Det bemærkes, at medlemsstaterne i henhold til princippet om loyalt samarbejde, der er fastsat i artikel 10 EF, skal bringe ulovlige følgevirkninger af en tilsidesættelse af fællesskabsretten til ophør (dom af 7.1.2004, sag C-201/02, Wells, Sml. I, s. 723, præmis 64 og den deri nævnte retspraksis).

38 Efter at der er afsagt en dom i anledning af en præjudiciel forelæggelse, hvoraf følger, at en national lovgivning er uforenelig med fællesskabsretten, påhviler det følgelig den pågældende medlemsstats myndigheder at træffe de almindelige eller særlige foranstaltninger, der er egnede til at sikre overholdelsen af fællesskabsretten på deres område (jf. i denne retning Wells-dommen, præmis 64 og 65, og dom af 25.3.2004, sag C-495/00, Azienda Agricola Giorgio, Giovanni og Luciano Visentin m.fl., Sml. I, s. 2993, præmis 39). Idet de bevarer retten til at vælge, hvilke foranstaltninger der skal træffes, skal de pågældende myndigheder navnlig påse, at national ret så hurtigt som muligt bringes i overensstemmelse med fællesskabsretten, og at borgernes rettigheder i henhold til fællesskabsretten gennemføres fuldt ud.

39 Som Domstolen flere gange har fastslået i tilfælde, hvor der i strid med fællesskabsretten foreligger forskelsbehandling, kan overholdelsen af ligebehandlingsprincippet, så længe der ikke er vedtaget foranstaltninger, som genindfører ligebehandlingen, desuden kun sikres ved, at personer tilhørende den kategori, som forskelsbehandles, indrømmes de samme rettigheder som de personer, der tilhører den privilegerede kategori. I et sådant tilfælde har den nationale ret pligt til at tilsidesætte enhver national bestemmelse, der er diskriminerende, uden at den behøver at anmode om eller afvente, at bestemmelsen forinden ophæves af lovgiver, og den har pligt til at anvende de samme regler på den gruppe, der forskelsbehandles, som de, der gælder for personerne i den anden kategori (dom af 28.9.1994, sag C-408/92, Avdel Systems, Sml. I, s. 4435, præmis 16 og 17, af 12.12.2002, sag C-442/00, Rodríguez Caballero, Sml. I, s. 11915, præmis 42 og 43, og af 7.9.2006, sag C-81/05, Cordero Alonso, Sml. I, s. 7569, præmis 45 og 46).

40 En medlemsstat er i øvrigt forpligtet til at yde erstatning for tab, som er forvoldt borgerne som følge af en tilsidesættelse af fællesskabsretten. Er betingelserne for, at der foreligger en sådan forpligtelse, opfyldt, skal den nationale ret træffe afgørelse i overensstemmelse med dette princip (jf. bl.a. dom af 22.4.1997, sag C-66/95, Sutton, Sml. I, s. 2163, præmis 35, og af 30.9.2003, sag C-224/01, Köbler, Sml. I, s. 10239, præmis 51 og 52).

41 Henset til ovenstående skal den anden del af de præjudicielle spørgsmål besvares med, at det, efter at der er afsagt en dom i anledning af en præjudiciel forelæggelse, hvoraf følger, at en national lovgivning er uforenelig med fællesskabsretten, påhviler den pågældende medlemsstats myndigheder at træffe de almindelige eller særlige foranstaltninger, der er egnede til at sikre overholdelsen af fællesskabsretten, idet de navnlig skal påse, at national ret så hurtigt som muligt bringes i overensstemmelse med fællesskabsretten, og at borgernes rettigheder i henhold til fællesskabsretten gennemføres fuldt ud. Konstateres det, at der i strid med fællesskabsretten foreligger forskelsbehandling, har den nationale ret pligt til, så længe der ikke er vedtaget foranstaltninger, som genindfører ligebehandlingen, at tilsidesætte enhver national bestemmelse, der er diskriminerende, uden at den behøver at anmode om eller afvente, at bestemmelsen forinden ophæves af lovgiver, og den har pligt til at anvende de samme regler på den gruppe, der forskelsbehandles, som de, der gælder for personerne i den anden kategori.

Sagsomkostningerne

42 Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

1) **Såfremt en medlemsstat vedtager retsforskrifter, som tilsigter at give personer af et bestemt køn, der tidligere har været udsat for forskelsbehandling, mulighed for i hele den periode, hvor de oppebærer pension, at være omfattet af den pensionsordning, som finder anvendelse på personer af det andet køn, er Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring**

— **ikke til hinder for, at denne medlemsstat gør en sådan tilslutning til ordningen afhængig af, at der indbetales udligningsbidrag, som udgøres af forskellen mellem de bidrag, som er indbetalt af de personer, som tidligere har været udsat for forskelsbehandling, i løbet af den periode, under hvilken forskelsbehandlingen fandt sted, og de højere bidrag, der er indbetalt af den anden kategori af personer i løbet af samme periode, med tillæg af renter, der udligner inflationen**

— **derimod til hinder for, at denne medlemsstat kræver, at nævnte indbetaling af udligningsbidrag tillægges flere renter end dem, der tilsigter at udligne inflationen**

— **ligeledes til hinder for, at det kræves, at denne indbetaling skal foretages i form af et engangsbeløb, når denne betingelse gør den omhandlede udligning praktisk umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig; dette er navnlig tilfældet, når det beløb, der skal indbetales, overstiger den berørtes årlige pension.**

2) **Efter at der er afsagt en dom i anledning af en præjudiciel forelæggelse, hvoraf følger, at en national lovgivning er uforenelig med fællesskabsretten, påhviler det den pågældende medlemsstats myndigheder at træffe de almindelige eller særlige foranstaltninger, der er egnede til at sikre overholdelsen af fællesskabsretten, idet de navnlig skal påse, at national ret så hurtigt som muligt bringes i overensstemmelse med fællesskabsretten, og at borgernes rettigheder i henhold til fællesskabsretten gennemføres fuldt ud.**

Konstateres det, at der i strid med fællesskabsretten foreligger forskelsbehandling, har den nationale ret pligt til, så længe der ikke er vedtaget foranstaltninger, som genindfører ligebehandlingen, at tilsidesætte enhver national bestemmelse, der er diskriminerende, uden at den behøver at anmode om eller afvente, at bestemmelsen forinden ophæves af lovgiver, og den har pligt til at anvende de samme regler på den gruppe, der forskelsbehandles, som de, der gælder for personerne i den anden kategori.

Underskrifter